

e-ISSN: 2630-6417

International Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8 Issue: 59
Year: 2022 December
Pp: 1889-1903

Arrival
01 October 2022
Published
31 December 2022

Article ID
66762
Article Serial Number
19

DOI NUMBER

<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.66762>

How to Cite This Article

Turan, R. (2022). "Orta Muallim Mektebi Ve Eğitim Enstitülerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri Üzerine Bir İnceleme (1926-1982)", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 8(59):1889-1903

International Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.
This journal is an open access,
peer-reviewed international
journal.

Orta Muallim Mektebi Ve Eğitim Enstitülerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri Üzerine Bir İnceleme (1926-1982)

An Investigation On Teaching Vocational Courses Taught In Middle Teacher School And Education Institutes (1926-1982)

Refik TURAN

Doç.Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Aksaray, Türkiye

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak ortaokul öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan ve 1928-1982 yılları arasında faaliyette bulunan Orta Muallim Mektebi ile eğitim enstitülerinde okutulan öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki dersleri nicel olarak incelemek ve tarihsel süreç içerisinde meydana gelen değişimi ortaya koymaktır. Araştırmada nitel veri toplama yöntemi olan doküman incelemesi ve betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada temel materyaller olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak uygulanan söz konusu okullarla ilgili yönetmelik, talimatname, haftalık ders çizelgesi, müfredat programı vb. resmi dokümanlar kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 1931 yılında program içinde yaklaşık % 18 oranında bir ağırlığa sahip olan öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin 1940’lı yıllarda % 8’e düştüğü, Eğitim enstitülerinin açılmasıyla birlikte 1946 yılından itibaren öğretmenlik meslek bilgisi dersleri içerisinde psikoloji temelli derslerin oranının arttığı anlaşılmıştır. Ortaokul öğretmeni yetiştiren ilk okulun açıldığı 1926 yılından eğitim enstitülerinin önce yüksek öğretmen okullarına dönüştürülüp daha sonra ise 1982 yılında üniversitelerin bünyesine alınmasına kadar geçen süreçte bu okullarda okutulan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri gittikçe eğitimle ilgili daha farklı alanları kapsayacak şekilde çeşitlenmiş, program içindeki ağırlığı ise % 7,3 ile 18,3 arasında değişkenlik göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim bilimleri, öğretmen yetiştirme, eğitim enstitüsü, orta muallim mektebi, yüksek öğretmen okulu

ABSTRACT

The aim of this research is to quantitatively examine the courses in the category of teaching profession knowledge taught in the Middle Teacher School, which was opened to train secondary school teachers under the Ministry of National Education and operated between 1928-1982 and in education institutes, and to reveal the change that occurred in the historical process. Document analysis and descriptive analysis techniques, which are qualitative data collection methods, were used in the research. In the research, official documents such as regulations, instructions, weekly course schedule, curriculum, etc., related to the schools in question, prepared and implemented by the Ministry of National Education, were used as basic materials. As a result of the research, it was understood that the teaching profession knowledge courses, which had a weight of about 18% in the program in 1931, decreased to 8% in the 1940s, and the rate of psychology-based courses among the courses in this category increased since 1946 with the opening of the educational institutes. In the period from 1926, when the first school to train secondary school teachers was opened, until the Educational institutes were first transformed into higher teacher schools and then included in universities in 1982, the teaching profession knowledge courses taught in these schools gradually diversified to cover more different fields related to education, and its weight in the program was 7%. It varied between 3 and 18,3.

Keywords: Educational sciences, teacher training, education institute, middle teacher school, higher teacher school

1. GİRİŞ

Eğitim, Batıda ilk modern eğitim kurumlarının oluşmaya başladığı 18. yüzyılın ikinci yarısından günümüze modern dünyada toplum ve devlet hayatının en önemli faaliyet alanlarından biri haline gelmiştir. Eğitime atfedilen bu önem onun bireyin ve toplumun gelişmesinde, toplumların ekonomik kalkınmasında ve toplumsal, kültürel ve siyasi değerlerin kuşaktan kuşağa aktararak yaşatılmasında sahip olduğu potansiyelin keşfedilmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim devletler kurguladıkları eğitim sistemleri aracılığı ile bir yandan toplumsal, kültürel ve siyasi değerlerini yeni kuşaklara aktararak kendilerini sürekli yeniden üretirken, aynı zamanda toplum ve devlet hayatının ihtiyaç duyacağı alanlarda eğitilmiş insan gücünü yetiştirmektedirler. Eğitimin modern ulus devletler açısından taşıdığı hayati önem devletlerin meşru eğitim tekeli kendi ellerinde tutmalarına (Gellner, 2008: 73) ve kurdukları okul adı verilen toplumsal sistem aracılığıyla arzu ettikleri bilgi, beceri ve değerlere sahip yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadırlar.

Öğretmen, okul adı verilen sosyal sistemin en stratejik unsurlarından birisidir (Bursalıoğlu, 1999: 42). Bir okulun iyi olabilmesi büyük ölçüde öğretmenler tarafından verilen eğitimin kalitesine bağlıdır. Öğretmenlerin mesleki açıdan yetişmişlik düzeyi sunacağı eğitimin kalitesinin önemli bir belirleyicisi olarak düşünülebilir (Seferoğlu, 2004: 42). Başka bir ifadeyle hiçbir eğitim modeli o modeli işletecek personelin niteliğinin üzerinde hizmet üretmez (Kavcar, 1999: 1). Bu bakımdan eğitim sisteminde görev alacak ve almış olan öğretmenlerin gerek hizmet öncesinde, gerekse hizmet içinde iyi bir biçimde yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Gülşen ve Gökyer, 2015: 228).

Öğretmenin eğitim sistemi içindeki merkezi ve vazgeçilmez konumu, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de öteden beri nitelikli öğretmen yetiştirme konusunu eğitim sisteminin en temel ve rutin sorunlarından biri olarak

görülmesine yol açmaktadır. Cumhuriyet Dönemi'nde Heyet-i İlmiyelerden başlayarak eğitim şûralarının neredeyse değişmez gündem maddelerinden birisini öğretmenlerde bulunması gereken niteliklerin belirlenmesi ve bu niteliklere sahip öğretmenlerin yetiştirilebileceği ideal öğretmen yetiştirme modeli arayışı oluşturmuştur.

İyi öğretmenler ancak iyi öğretmen yetiştirme programlarından yetişebilir. İyi bir öğretmen yetiştirme programının birinci koşulu öğretmen yetiştirme programlarının öğretmen adayının mesleğe başladıktan sonra ihtiyaç duyacağı güncel bilgi ve becerileri kazandıracak şekilde yapılandırılmasıdır. Bilginin sürekli değiştiği, bilgi kaynaklarının çeşitlendiği ve gençlerin ilgi alanlarının farklılaştığı günümüz dünyasında öğretmen eğitiminin de önemi giderek artmaktadır (Turan, 2021: 2523). Öğretmen yetiştirme programlarında genel olarak öğretmen adaylarına üç farklı muhteva kategorisinde bilgi ve beceriler kazandırılması hedeflenir. Bu kategorilerden “öğretmenlik meslek bilgisi” öğretmen adaylarının “kim, niçin, nerede, nasıl öğretmelidir?” sorularına yanıt bulacağı dersleri kapsarken, “alan bilgisi” öğretim alanı hakkında derin ve engin bilgi kazandırmaya yönelik, “genel kültür” ise öğretmen adaylarının küçük bilgi, olgu ve olayları geniş bir bağlam içerisinde oturtmalarını sağlamaya katkı sunacak derslerden oluşmaktadır (Küçükahmet, 2007: 207). Öğretmen yetiştiren programlarda bu üç muhteva kategorisinden derslerin amaca uygunluğun gözetilerek, başka bir ifadeyle öğretmen adaylarının meslek öncesi hazırbulunmuşluklarını en ideal düzeyde sağlayacak şekilde belirli bir denge gözetilerek belirlenmesi önem taşımaktadır.

Öğretmen adayları, öğretmenlik formasyonu kazandırmaya yönelik öğretmenlik meslek bilgisi dersleri aracılığıyla eğiteceği öğrenci grubunun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişim evreleri, toplumda yer alan kurumların eğitimle ilişkileri ve ona yaptığı etkileri, sınıf yönetimi ilkeleri, eğitim programları yapma, geliştirme, ölçme ve değerlendirme ilke ve etkinlikleri ve davranış bilimlerinin iletişim ve öğrenmeyle ilgili ilke ve kuramlarının uygulanması vb. pek çok konuda bilgi ve beceri kazanırlar (Çilenti, 1983: 207).

Öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin öğretmen yetiştirmedeki önemi Osmanlı Dönemi'nde anlaşılmış ve öğretmen yetiştiren kurumların ders çizelgelerinde yeterli düzeyde olmasa da bu kategorideki derslere de yer verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde öğretmen yetiştiren kurumlarda bu kategoride okutulan dersler günümüze doğru yaklaştıkça hem çeşitlendirilmiş, hem de program içerisindeki ağırlıkları artırılmıştır. 1973 yılında çıkarılan Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde öğretmenlik “devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği” olarak tanımlandıktan sonra her eğitim kademesinde görev yapacak öğretmenlerin yüksek öğrenim görmüş olması ve öğretmenlik mesleğine hazırlığın “genel kültür”, “özel alan eğitimi” ve “pedagojik formasyon” ile sağlanması hususları kanun hükmü haline getirilmiştir (Resmi Gazete, 1973). Böylece bu tarihten itibaren öğretmen yetiştiren programlarda okutulan derslerin “genel kültür”, “alan bilgisi” ve “öğretmenlik meslek bilgisi” kategorilerinden olması yasal zorunluluk haline almış ve günümüze kadar bu programlarda okutulacak dersler her üç muhteva grubunu da içerecek şekilde belirlenmiştir.

Bu araştırmanın amacı Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi'nde ortaokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü ile akabinde açılan Eğitim Enstitülerinde okutulan öğretmenlik meslek bilgisi derslerini tür, haftalık ders saati miktarı ve program içindeki genel ağırlıkları boyutlarıyla incelemek ve süreç içerisinde geçirdiği değişimi ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma veri toplama yöntemi olan doküman incelenmesinden yararlanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 140). Araştırma çerçevesinde araştırma kapsamına dâhil olan öğretmen yetiştiren kurumlar olan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü ve eğitim enstitüleri ile ilgili talimatname, yönetmelik, müfredat programı, ders çizelgesi vb. dokümanlar betimsel analize tâbi tutulmuş, elde edilen veriler belirlenen kategori ve temalar altında organize edilerek değerlendirilmiştir.

2. CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ORTAOKULLARA ÖĞRETMEN YETİŞTİREN KURUMLAR VE ÖĞRETMENLİK MESLEK BİLGİSİ DERSLERİ

Türkiye'de Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitim işlerine büyük önem verilerek eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasına ve eğitimin yaygınlaştırılmasına yönelik önemli adımlar atılmıştır. Cumhuriyetin kurucu kadroları gerçek kurtuluşa ulaşmanın ancak toplumsal hayatın ihtiyaçlarına ve çağın gereklerine yanıt verecek çağdaş ve bilimsel bir eğitimle mümkün olabileceğinin bilincinde olarak eğitimi yeni toplum ve rejimin kurucu öznesi olarak görmüşlerdir (Sallan Gül, 2009: 338). Cumhuriyetin ilk yıllarında kalkınmanın köyden başlayacağı anlayışıyla yaklaşık yüzde sekseni köylerde yaşayan ve yüzde doksanı okuryazar olmayan geniş halk kesiminin ilk aşamada temel eğitimden geçirilmesi hedeflenmiştir. Bunun için köylerde ilkokulların açılmasına ve bu ilkokullarda görev yapacak öğretmenlerin yetiştirilmesi konularına öncelik verilmiş; bu da ortaöğretim konusunun bir süreliğine de olsa geri planda kalmasına yol açmıştır (Öztürk, 1996: 169).

1913 yılında çıkarılan Geçici İlköğretim Yasası ile Tanzimat Dönemi'nden itibaren ortaokul düzeyinde eğitim veren rüştiyeler kapatılmış, ilkokulun süresi kesintisiz olarak altı yıla çıkarılmıştı. Birinci Heyeti İlmiyede (15 Temmuz-15 Ağustos 1923) genel ortaöğretim kurumlarının adı sultaniden liseye dönüştürülmüş, liseler bir ve iki devreli olmak

üzere iki kategoriye ayrılmış, ayrıca İstanbul Dârümuallimîni ve Dârümuallimâtının bünyesinde ortaokul öğretmeni yetiştirecek birer orta kısım (Kısm-ı tâli) açılmasına karar verilmiştir (Öztürk, 1996: 167). 1924 yılında toplanan İkinci Heyeti İlmiyede ise liselerin öğrenim süresi oniki yıldan onbir yıla indirilmiş, bir devreli liseler ortaokullara dönüştürülerek ortaokul ve liseler üçer yıllık ayrı eğitim kademeleri olarak yapılandırılmıştır. Böylece bu düzenlemelerle Türkiye’de okul sistemi beş yıllık ilköğretim, üç yıllık ortaokul ve ortaokul üzerinde üç yıllık lise olarak üç kademe halinde şekillenmiştir (Yücel, 1994: 184). Ortaokulun ayrı bir eğitim kademesi haline getirilmesi bu okullara öğretmen yetiştirecek bir öğretmen okulunun açılmasını da zorunluluk haline getirmiştir (Altunya, 2009: 194). Nitekim 1926’da çıkarılan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun’da ortaokul, ilköğretmen okulu ve köy öğretmen okullarına öğretmen, ilköğretim müfettişi ve öğretmen okulları bünyesinde bulunan uygulama okulu müdürlerini yetiştirmek üzere orta öğretmen okulları açılması öngörülmüştür (TBMM, 1926: 523).

Ortaokullara öğretmen yetiştirme yönünde ilk girişim 1923-1924 öğretim yılında Birinci Heyeti İlmiyede alınan karara dayalı olarak Dârümuallimîn ve Dârümuallimât bünyesinde birer orta bölümün açılması olmuştur. Ne var ki bu bölümler aynı öğretim yılının sonunda kapatılarak öğrencileri Yüksek Muallim Mektebi’ne devredilmiştir. Bu gelişmenin yaşandığı günlerde Maarif Vekâleti ortaokullara öğretmen yetiştirecek bir okulun açılması için hazırlık başlatmıştır. Konuyla ilgili çalışma yapmak üzere oluşturulan komisyonun okulun taslak talimatnamesini hazırlayarak Maarif Vekâletine sunmasına rağmen bu girişim de başarıyla sonuçlanmamıştır (Öztürk, 1996: 175).

2.1. Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü

Maarif Vekâleti, Maarif Teşkilatına Dair Kanuna dayalı olarak 1926 yılında Ankara’da bir orta öğretmen okulu açılmasına karar vermiş, ancak Ankara’da uygun bina bulunamadığı için bu okul Konya’da açılmıştır. Başlangıçta ortaokullara Türkçe öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan bu okul 16 kişiden oluşan bir öğrenci grubuyla 1926-1927 öğretim yılında eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır (Binbaşıoğlu, 1995: 202). Lise mezunları ile öğretmen okullarını üstün başarı ile bitirenlerden iki yıl başarıyla ilköğretim müfettişliği yapmış olanların kayıt yaptırabildiği bu okulun öğrenim süresi iki yıldır (Duman, 1988: 54).

Bu okul 25 Ekim 1927’de Konya’dan Ankara’ya nakledilmiştir. Aynı yıl mevcut Edebiyat Bölümünün yanına Pedagoji Bölümü, 1928-1929 öğretim yılından itibaren ise Tarih-Coğrafya, Fizik-Kimya (Tabiiye) ve Matematik bölümleri eklenmiş; Pedagoji bölümü hariç öğretim süresi iki yılı ihzarî (hazırlık), bir buçuk yılı meslekî olmak üzere üç buçuk yıla çıkarılmıştır (Öztürk, 1996: 202). Konya’dan Ankara’ya taşındıktan sonra bir süre çeşitli binalarda faaliyetini sürdüren okul 1929-1930 öğretim yılında yapımı tamamlanan bugünkü binasına taşınmış ve Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü adını almıştır (Ergün, 1987: Duman, 1988: 54; 14).

Okulun 1931 yılında yayınlanan teşkilat ve program kitapçığında okulun ortaokul öğretmeni ve ilköğretim müfettişi yetiştiren yüksek dereceli bir okul olduğu, öğretim süresinin ise iki yılının hazırlık, bir buçuk yılının ise meslekî olmak üzere üç buçuk yıl olduğu, hazırlık sınıflarına ilk öğretmen okulu mezunlarının sınavla alındığı belirtilmektedir. Okulun hazırlık sınıflarında lise dengi program uygulanmakta olup, meslekî kısmı Riyaziyat, Tabiiyat, Edebiyat, Tarih ve Coğrafya ve Pedagoji olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır (Maarif Vekâleti, 1931). 1932-1933 öğretim yılında Resim-iş ve Beden Terbiyesi bölümleri açılan okulda daha sonraki süreçte Müzik, Fransızca, İngilizce ve Almanca bölümleri de açılmış, böylece ortaokulların genel eğitim dersleri öğretmenlerinin tamamını yetiştirecek bir okul niteliğine kavuşmuştur (Ayas, 1948: 413). 1932-1933 öğretim yılında Beden Terbiyesi ve El İşleri dışındaki bölümlerin öğrenim süreleri ikisi hazırlık, ikisi meslekî olmak üzere dört yıla çıkarılmıştır. Ancak 1934-1935 öğretim yılında okulda hazırlık sınıfları kaldırılınca Pedagoji, Edebiyat (Edebiyat, Tarih-Coğrafya), Riyaziye ve Tabii İlimler bölümlerinin öğrenim süreleri iki yıl olmuştur (Altunya, 2006: 27).

Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü’nün ilk yıllarında Pedagoji Bölümü dışındaki bölümlerinde okutulan meslek dersleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 1. Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü’nün Pedagoji Bölümü Dışındaki Bölümlerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (1931)

Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri	1. Yarıyıl	2. Yarıyıl	3. Yarıyıl
Terbiye	2	2	2
Mantık ve Metodoloji	2		
Umumi Tedris Usulleri		2	
Hususi Tedris Usulleri			1
Tatbikat		1	3
Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri Toplam	4	5	6
Okutulan Derslerin Genel Toplamı	26	28	29

Kaynak: Maarif Vekâleti, 1931: 41

Tablo 1’de de görüldüğü gibi okulun 1931 tarihli programında ortaokullara branş öğretmeni yetiştiren bölümlerinde öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde birisi uygulama, dördü ise teorik olmak üzere beş derse yer verilmiştir.

Terbiye dersine her üç yarıyıda 2'şer saat, *Mantık ve Metodoloji* dersine birinci yarıyıda, *Umumi Tedris Usulleri* dersine ikinci yarıyıda 2'şe saat, *Hususi Tedris Usulleri* dersine üçüncü yarıyıda 1 saat ayrılmıştır. Programda *Tatbikat* dersine ikinci yarıyıda 1, üçüncü yarıyıda 3 saat ayrılmış olup; ikinci yarıyıldaki 1 saatlik *Tatbikat* dersinin *Umumi Tedris Usulleri*, üçüncü yarıyıldaki 3 saatlik *Tatbikat* dersinin ise *Hususi Tedris Usulleri* dersine ayrılması öngörülmüştür. *Tatbikat* dersleri öğrencilerin ilk ve ortaokullarda yapacakları gözlemleri, özellikle de *Hususi Tedris Usulleri* dersi kapsamında gerçekleştirilecek öğretmenlik uygulamalarını kapsamaktadır. Programda bu ders kapsamında yapılması gereken uygulama faaliyetleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır (Maarif Vekâleti, 1931: 42-43). Bu programda öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ayrılan toplam on beş ders saatinin genel program içindeki ağırlığı (Tarih-Coğrafya Bölümü örneğinde) yaklaşık % 18,1 düzeyindedir.

Bu okulun 1941 yılında hazırlanan müfredat programında Tarih-Coğrafya Bölümünde okutulan öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki dersler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo. 2 Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Tarih-Coğrafya Bölümünde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (1941)

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf
Ders Kitapları Üzerinde Çalışmalar		3
Pedagoji ve Umumi Öğretim Usulü	1	
Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisinin Hususi Öğretim Usulü ve Ders Tatbikatı		1
Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri Toplamı	1	4
Okutulan Derslerin Genel Toplamı	30	28

Kaynak: Maarif Vekilliği, 1941.

Tablo 2'de de görüldüğü gibi 1941 yılına gelindiğinde Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü'nde okutulan dersler içerisinde öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ağırlığı oldukça azaltılmıştır. Bu dönemde Pedagoji Bölümü dışındaki tüm bölümlerde bu kategoride *Pedagoji ve Umumi Öğretim Usulü* dersi ile ilgili branşın özel öğretim yöntemleri ve uygulamalarını içeren *Hususi Öğretim Usulü ve Ders Tatbikatı* isimli iki ortak ders okutulmaktadır. Her iki derse ayrılan süre ise haftada 1 saattir. Ancak bu derslerin haftalık saati miktarlarının bazı bölümlerde farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Örneğin Türkçe Bölümünde *Pedagoji ve Umumi Öğretim Usulü* dersi her iki sınıfta 1'er saat okutulurken *Türkçenin Hususi Öğretim Usulü ve Ders Tatbikatı* ikinci sınıfta haftada 6 saat okutulmaktadır. Bu çalışmada Tarih-Coğrafya Bölümü ders çizelgesinde yer verilen *Ders Kitapları Üzerinde Çalışmalar* dersi de öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde değerlendirilerek tabloya dâhil edilmiştir. Böylece Tarih-Coğrafya bölümünde iki yılda okutulan toplam 58 saatlik ders miktarının 5 saatinin öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ayrıldığı; bunun da program içindeki ağırlığının yaklaşık % 8,6'ya karşılık geldiği anlaşılmaktadır. Sadece tüm bölümlerde ortak olarak okutulan *Pedagoji ve Umumi Öğretim Usulü ve Hususi Öğretim Usulü ve Ders Tatbikatı* isimli dersler göz önüne alındığında ise bu derslerin program içindeki ağırlığı yaklaşık % 4,4'e düşmektedir (Maarif Vekilliği, 1941).

Programda öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin gerek çeşit, gerekse toplam ders saatlerinin azaltılması kaçınılmaz olarak derslerin içeriklerinin aşırı yoğun hale gelmesine yol açmıştır. Aşağıda örnek olması açısından bir yıl süreyle haftada 1 saat okutulması öngörülen *Pedagoji ve Umumi Öğretim Usulü* dersinin içeriğinde yer alan konular tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 1941 Müfredat Programına Göre Pedagoji ve Umumi Öğretim Usulü Dersi İçeriğinde Yer Verilen Konular

Dersin Bölümleri	İçerik
Pedagoji	Okul terbiyesinin tanımı ve izahı. Okul terbiyesi anlayışının tekâmülü. Psikolojinin tekâmülüne göre üç büyük terbiye devresi: Meleke psikolojisi, Biheviorist psikolojisi ve terbiye psikolojisi. Realist terbiye anlayışının başlıca temel prensipleri. Otoedükiyon. Okul terbiyesi. Aile terbiyesi. Aile terbiyesi ile okul terbiyesinin bağıllığı. Ahlak terbiyesi; yalancılık ve sebepleri, tembellik ve sebepleri. Terbiyede sosyal muhitin önemi. Büluğ devrinin hususiyetleri. Beden terbiyesinin ehemmiyeti. Ders yılı boyunca talebeye bazı terbiye problemleri üzerinde denemeler ve incelemeler yaptırılacaktır.
Öğretim Usulü	Genel öğretim metodunun mevzuu ve problemleri. Öğretimde analiz ve sentez. Alâka ve neveleri. Öğrenmenin psikolojisi. Öğrenme kanunları. Müfredat programları ve müfredatın yıllık planları. Ortaokul talimatnâmelerinin incelenmesi. Haftalık program ve günlük plan. Sınıf idaresi ve ders verme yolları. Muhtelif öğretim sistemleri. Yarım gün ve bütün gün öğretimi. Ders saatlerinin ve teneffüslerin uzunluğu. Programlı öğretim. Muhtelif öğretim ve ayrı öğretim. Sınıfın mahiyeti, sınıfların ve okulların büyüklüğü.
Öğretimde Ölçü Problemleri	Bugünkü ölçü yollarının (imtihanların) noksan tarafları. Standart test fikri. Bilgi testleri nasıl hazırlanır? Objektif bilgi testlerinin doğuşu.
Terbiye ve Öğretim Problemleri ve Vasıtalarını İnceleme Metodu Olarak İstatistik	Terbiye ve öğretim hadisesi. Grup ölçüleri. Grafik şekiller ve normal eğri.

Kaynak: Maarif Vekilliği, 1941: 31-32

Tablo 3'te de görüldüğü gibi derse ayrılan haftalık ders saati miktarı göz önüne alındığında *Pedagoji ve Umumi Öğretim Usulü* dersinin aşırı yoğun bir içeriğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu konular gelişim ve öğrenme, öğretim yöntem ve teknikleri, ölçme ve değerlendirme ve istatistik ile ilgili teorik ve pratik bilgilerden oluşmaktadır.

Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü'nün yapı ve programları örnek alınarak 1944-1945 öğretim yılından itibaren Balıkesir'de Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu açılmıştır. 1944'te açılan Fen ve Edebiyat bölümleriyle 1944-1945 öğretim yılı başında faaliyete geçen bu okullar ile ortaokul öğretmen ihtiyacının daha kolay karşılanacağı düşünülmüştür (Ayas, 1948: 348; Duman, 1988: 59). 1946-1947 ders yılı başından itibaren bu okullar eğitim enstitüsüne dönüştürülmüştür.

2.2. Ortaokul Öğretmeni İhtiyacına Çözüm Arayışları ve Eğitim Enstitülerinin Açılması

Türkiye'de 1920'lerden itibaren ilkokulu yaygınlaştırma çabasının sonucu olarak ilkokul mezunlarının sayısı artmış bu da ilkokul mezunlarının devam edebilecekleri ortaokullara olan ihtiyacı artırmıştır. 1940'lı yılların ortalarına gelindiğinde gittikçe artan ortaokul ihtiyacının karşılanması Milli Eğitim Bakanlığının gündeminde önemli yer tutmaya başlamıştı. 1946 yılında Hasan Âli Yücel'in yerine Milli Eğitim Bakanlığı makamına oturan Reşat Şemsettin Sirer ortaokulların yaygınlaştırılmasına özel önem vermiştir. Sirer, o gün için 317 ilçede ortaokul bulunmadığını ve 3-5 yıl içerisinde ihtiyaç duyulan her yerde ortaokul açılmasının hedeflendiğini belirtmekte, bunun önündeki en önemli engelin ise öğretmen yetersizliği olduğunu şu sözlerle ortaya koymaktadır: “Bugün şehir ilkokulu öğretmenlerini şehir öğretmen okullarında, ortaokul öğretmenlerini de Gazi Terbiye Enstitüsü'nde yetiştiriyoruz. Gazi Terbiye Enstitüsü'nün Balıkesir'de de fizik ve matematik öğretmeni yetiştiren bir şubesi açılmıştır. Bunlardan başka üniversite ve yüksekokul mezunlarından rağbet edenleri de ortaokul öğretmenliğine alıyoruz. Vakit vakit açılan ortaokul öğretmenliği sınavlarını kazanan ilkokul öğretmenleri de ortaokul öğretmeni oluyorlar. Bu çeşitli kaynaklardan her sene gelen öğretmenlerin sayısı kadro boşluklarını doldurduktan sonra yukarıda da söylediğimiz gibi ancak yılda ortalama beş yeni okul açılmasına elverişli bulunuyor. Daha fazlasını yapmağa yetmiyor.” (Sirer, 1946: 16). Sirer, yeni ortaokullar açılmasının yaratacağı öğretmen ihtiyacının kısa vadede çözümünü de Resim İş, Beden Eğitimi ve Müzik gibi özel beceri gerektiren derslerin dışındaki tüm dersleri okutabilecek yeni bir öğretmen tipinin yetiştirilmesinde görmüştür (Sirer, 1946: 16). 1946 yılında toplanan Üçüncü Milli Eğitim Şurası'nda öğretmen okullarının yüksek dereceli birer eğitim enstitüsü olarak teşkilatlandırılması ve bu enstitülerde Resim İş, Müzik ve Beden Eğitimi gibi dersler dışındaki tüm dersleri okutabilecek *toplu dersler öğretmenlerinin* yetiştirilmesine karar verilmiştir (MEB, 1991).

Bu kararın ardından 1946-1947 öğretim yılından itibaren daha önce açılmış olan Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü ve Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu eğitim enstitüsüne dönüştürülmüş ayrıca bu okullara İstanbul Eğitim Enstitüsü eklenmiştir. Bu okulların sayısı 1958-1959 öğretim yılında Bursa, 1959-1960 öğretim yılında Buca Eğitim Enstitülerinin eklenmesiyle 5'e, 1969 yılına kadar 10'a, 1977-1978 öğretim yılında ise 18'e ulaşmıştır (Altunya, 2006: 39). Eğitim enstitüsü sayısındaki artışta bu okulların eski öğretmen okulları tesisatı üzerine kurulmasının ve siyasilerin siyasi öğretmen yetiştirerek politik hayattaki etkinliklerini artırma düşüncelerinin payı olduğu söylenebilir (Ergün, 1987: 15).

1974-1975 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde 1974-1975 öğretim yılında önlisans ve lisans düzeyinde eğitim verecek sekiz yarıyıllık *kredi ve ders geçme sistemine* dayalı bir öğretmenlik programının denemesine başlanmışsa da 1975 yılında gerçekleşen siyasi iktidar değişikliği nedeniyle 1975-1976 öğretim yılında bu uygulamaya son verilerek öğrencilerinin üç yıllık eğitim enstitülerine intibakları sağlanmıştır (Altunya, 2006: 37; Öztürk, 2005: 292).

Eğitim enstitülerinin üç yıl süreli olarak ortaokullara dal öğretmeni yetiştirme işlevi 1978-1979 öğretim yılına kadar sürmüş, bu tarihten itibaren şartları uygun olanların programları lise öğretmeni de yetiştirecek şekilde yeniden düzenlenerek öğretim süresi dört yıla çıkarılmış, 1980 yılından itibaren yüksek öğretmen okulu olarak adlandırılmışlardır. Yüksek öğretmen okulları 1982 yılında eğitim fakültelerine dönüştürülerek üniversite çatısı altına alınmıştır (YÖK, 2007).

2.2.1 Eğitim Enstitülerinin Toplu Dersler Bölümlerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri

Reşat Şemsettin Sirer Milli Eğitim Bakanlığı görevine başladıktan sonra 1946 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Toplu Dersler Bölümü açılmıştır. Toplu Dersler Bölümü açılınca Türkçe, Tarih-Coğrafya (Sosyal Bilgiler), Matematik, Fizik-Kimya, Biyoloji bölümleri işlevini yitirdiği için kapatılmıştır (Altunya, 2006: 468). Bu süreçte sadece Toplu Dersler Bölümünden ibaret başka eğitim enstitüleri de açılmaya başlanmıştır. Örneğin 1946-1947 öğretim yılında Balıkesir Necati Bey Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü ile İstanbul İlköğretmen Okulu; 1947-1948 öğretim yılında ise İzmir Kız Öğretmen Okulu Toplu Dersler Bölümünden ibaret yeni tip eğitim enstitüsü modeline dönüştürüldü. Diğer sekiz ilköğretmen okulunun da eğitim enstitüsüne dönüştürülmesi planlanmış ancak Reşat Şemsettin Sirer'in bakanlık görevinden ayrılması nedeniyle uygulamaya geçirilememiştir. Reşat Şemsettin

Sirer'in yerine Milli Eğitim Bakanı olan Tahsin Banguoğlu 1948-1949 öğretim yılından itibaren ortaokulların ilkokulların devamı olarak görülüp, bu okullarda da sınıf öğretmenleri gibi beceri ve yabancı dil dersleri dışındaki tüm derslerin tek bir öğretmen tarafından (toplu dersler öğretmeni) okutulması uygulamasına son vermiştir. Dolayısıyla toplu dersler öğretmenine ihtiyaç ortadan kalkınca eğitim enstitülerinin Toplu Dersler bölümleri kapatılarak yerine farklı branşlardan öğretmenler yetiştirecek yeni bölümler açılmıştır.

Eğitim enstitülerinin Toplu Dersler Bölümü 1946-1947 öğretim yılından itibaren faaliyete geçirilmiş olmakla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bu bölümler için ilk ders çizelgeleri ancak 1948 Martında hazırlanabilmiştir. Dolayısıyla bu bölümlerde arada kalan sürede eğitim enstitülerinin kendi hazırladıkları geçici programlar uygulanmıştır (Altunya, 2006: 475).

Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Toplu Dersler Bölümünde 1946-1947 öğretim yılından itibaren okutulan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 4. Gazi Eğitim Enstitüsü Toplu Dersler Bölümünde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (1946-1947).

Dersin Adı	Haftalık Ders Saati	
	1. Sınıf	2. Sınıf
Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi	2	
Eğitim Ruhbilimi	1	1
Ruh Sağlığı Bilgisi		1
Eğitim ve Pedagoji Tarihi		1
Genel Öğretim Metodu	2	2
Meslek Dersleri Semineri	1	2
Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersi Toplamı	6	7
GENEL DERS SAATİ TOPLAMI	39	39

Kaynak: Altunya, 2006: 477

Tablo 4'de de görüldüğü gibi Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Toplu Dersler Bölümünün ilk yılında öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde *Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi* (birinci sınıfta 2 saat), *Eğitim Ruhbilimi* (birinci ve ikinci sınıflarda 1'er saat), *Ruh Sağlığı Bilgisi* (ikinci sınıfta 1 saat), *Eğitim ve Pedagoji Tarihi* (ikinci sınıfta 1 saat), *Genel Öğretim Metodu* (birinci ve ikinci sınıfta 2'şer saat) ve *Meslek Dersleri Semineri* (birinci sınıfta 1, ikinci sınıfta 2 saat) isimli dersler okutulmuştur. 1946-1947 öğretim yılında bu bölümde okutulan 20 farklı dersin bulunduğu ve haftada 39 saat ders yapıldığı, dolayısıyla da bölümün müfredatının aşırı yoğun olduğu görülmektedir. Bu yoğun müfredat içerisinde öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde yer alan altı dersin haftalık ders saati toplamı 13; bu derslerin programın geneli içindeki ağırlığı ise yaklaşık 16,7'dir.

Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği 21 Ocak 1947 yılında yayınlanmıştır. Bu geçici yönetmelikte eğitim enstitüleri ilk ve ortaokulu içine alan sekiz yıllık okullara, orta dereceli öğretim kurumlarına ve köy enstitülerine öğretmen yetiştiren bir yükseköğrenim kurumu olarak tanımlanmaktadır. Eğitim enstitüleri müzik, beden eğitimi, yabancı dil, biçki-dikiş vb. özel yetenek gerektiren derslerin dışındaki tüm dersleri okutabilecek öğretmenlerin yetiştirildiği Toplu Dersler Bölümü ile Müzik, Resim-İş, Beden Eğitimi ve Yabancı Dil şubelerini kapsayan Tek Dersler Bölümünden oluşmaktadır. Bunlardan Müzik ve Resim-İş şubelerinin öğrenim süresi üçer, Toplu Dersler, Beden Eğitimi ve Yabancı Dil şubelerinin öğrenim süresi ise ikişer yıldır (MEB, 1947a: 173).

Eğitim enstitülerinin Resim-İş, Müzik, Yabancı Dil ve Beden Eğitimi bölümlerinde okutulacak öğretmenlik meslek bilgisi dersleri de aynı yıl belirlenerek okutulmaya başlanmıştır. 1947 yılı düzenlemesine göre eğitim enstitülerinin Tek Dersler Bölümü'nde okutulmaya başlanan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 5. Eğitim Enstitülerinin Tek Dersler Bölümünde (Resim İş, Müzik, Beden Eğitimi ve Yabancı Diller) Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (1947)

Dersin Adı	Resim-İş Bölümü			Müzik Bölümü			Yabancı Dil Bölümü		Beden Eğitimi Böl.	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf
Ruhbilim	1									
Eğitim Ruhbilimi					1			1		1
Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi	2			2			2		2	
Meslek Dersleri Semineri		1			1			1		1
Genel Öğretim Metodu								1		
Eğitim Tarihi (İngilizce Bölümü)							1	1		
Ortaokul Ders Konuları Üzerinde Çalışmalar			4							
Müzik Öğretim Metodu ve Uygulaması						2				
Ders Uygulaması										2
Meslek Bilgisi Dersi Toplamı	3	1	4	2	2	2	3	4	2	4
Toplam Ders Saati Miktarı	30	30	44	27	25	29	29	32	31	33

Kaynak: MEB 1947b: 217-218

Tablo 5’te de görüldüğü gibi Tek Dersler Bölümünü oluşturan Resim-İş, Müzik, Yabancı Dil ve Beden Eğitimi şubelerinde birinci sınıfta haftada 2 saat *Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi*, ikinci sınıfta 1’er saat *Eğitim Ruhbilimi* (Resim-İş şubesinde Ruhbilim adıyla) ve *Meslek Dersleri Semineri* dersleri okutulmaktadır. Bu ortak derslerin dışında Yabancı Dil şubesinde haftada 1 saat *Genel Öğretim Metodu* ve her iki yılda 1’er saat olmak üzere *Eğitim Tarihi* (İngilizce şubesinde), Resim-İş şubesinde haftada 4 saat *Ortaokul Ders Konuları Üzerinde Çalışmalar*, Müzik şubesinde haftada 2 saat *Müzik Öğretim Metodu ve Uygulaması*, Beden Eğitimi şubesinde ise haftada 2 saat *Ders Uygulaması* isimli derslere de yer verilmiştir. Resim-İş şubesinde ayrıca bağımsız ders saati ayrılmamakla birlikte *Ders Uygulaması* isimli bir derse yer verilmiş ve resim, yazı, grafik ve iş derslerinin örnek ders ve uygulamalarının son sınıfta ders saatlerinden ayrılacak belli saatlerde ilgili ders öğretmenleri tarafından yaptırılacağı belirtilmiştir (MEB, 1947b, 217). Bu derslerin haftalık ders saati toplamı Resim-İş, Müzik ve Beden Eğitimi bölümlerinde 4, Yabancı Dil bölümünde ise 5’dir. Öğretmenlik meslek bilgi kategorisindeki derslerin programın geneli içindeki ağırlığına bakıldığında Resim-İş şubesinde bu oranın yaklaşık % 7,7, Müzik şubesinde % 7,4, Yabancı Dil şubesinde % 11,5, Beden Eğitimi şubesinde ise % 9,4 oranında olduğu görülmektedir.

Eğitim enstitülerinin Toplu Dersler Bölümü için ilk müfredat programları 1948 yılında hazırlanmıştır. Müfredat programında bu bölümde okutulan tüm derslerin ayrı ayrı amaçlarına, haftalık ders saatlerine, metot ve içerikleri ile programın uygulanmasıyla ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Bu programa göre Toplu Dersler Bölümü’nde okutulmaya başlanan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 6. Eğitim Enstitülerinin Toplu Dersler Bölümünde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (1948)

Dersin Adı	Haftalık Ders Saati	
	1. Sınıf	2. Sınıf
Eğitim Ruhbilimi	1	1
Öğretim Metodu	2	2
Öğretimde Ölçme Tekniği	-	1
Ruh Sağlığı Bilgisi	-	1
Eğitimbilim Tarihi	-	1
Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi	2	-
Öğretmenlik Meslek Bilgisi Ders Saati Toplamı	5	6
Bölümde Okutulan Derslerin Genel Toplamı	30	30

Kaynak: MEB, 1948

Tablo 6’da da görüldüğü gibi eğitim enstitülerinin Toplu Dersler bölümü için 1948 yılında hazırlanan ilk müfredat programında 6 meslek dersine yer verilmiştir. Bu dersler birinci ve ikinci sınıflarda haftada 1’er saat okutulan *Eğitim Ruhbilimi* ile haftada 2’şer saat okutulan *Öğretim Metodu* dersleri; birinci sınıfta haftada 2 saat okutulan *Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi*, ikinci sınıfta 1’er saat okutulan *Öğretimde Ölçme Tekniği*, *Ruh Sağlığı Bilgisi* ve *Eğitimbilim Tarihi* isimli derslerdir. İki öğretim yılında öğretmenlik meslek bilgisi dersi kategorisinde okutulan bu 6 dersin haftalık ders saati toplamı 11 olup, bölümde okutulan toplam ders saati miktarı içindeki oranı da yaklaşık % 18,3’tür.

Bu düzenlemede yer verilen dersler 1946-1947 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü’nde okutulan derslerle karşılaştırıldığında *Meslek Dersleri Semineri* isimli dersin kaldırıldığı, buna karşılık *Öğretimde Ölçme Tekniği* isimli yeni bir dersin eklendiği görülmektedir.

Böylece bu dönemde okutulan meslek bilgisi dersleri içerisinde eğitim psikoloji ile öğretim yöntemleri ile ilgili derslerin ağırlıklı yeri tuttuğu görülmektedir. Altunya (2006)’ya göre, öğretmen yetiştirmede “pedagoji” anlayışının yerini “Eğitim Psikolojisi” anlayışın alması şeklinde ifade edilebilecek bu değişim toplu dersler uygulamasının öğretmen yetiştirmeye sağladığı önemli bir katkı olmuştur.

2.2.2. Eğitim Enstitülerinde 1949 Yılı Düzenlemesi ve Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri

Ortaokulun yaygınlaştırılmasının önündeki engellerden bir olan öğretmen ihtiyacına hızlı bir çözüm olarak düşünülen Toplu Dersler Öğretmenliği uygulamasına 10 Haziran 1948 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı koltuğuna oturan Hasan Tahsin Banguoğlu döneminde son verilmiştir. Bu dönemde önce mevcut ortaöğretime öğretmen yetiştirme sistemini gözden geçirmek üzere bir komisyon oluşturulmuş, bu komisyon Mayıs 1949 tarihinde çalışmasını tamamlayarak Milli Eğitim Şûrasına sunulmak üzere görüş ve önerilerinin yer aldığı “Orta Öğretime Öğretmen Yetiştirme Teşkilatı’nın Geliştirilmesi Hakkında” başlıklı raporunu hazırlamıştır. Raporda özetle Toplu Dersler Bölümü’nün ders yoğunluğu ve bu durumun bu bölümde öğrenim gören öğretmen adaylarında yarattığı sosyal ve psikolojik etkiler ile öğretmenliğe atandıktan sonraki öğretmenlik başarıları üzerinde yol açabileceği olumsuz etkiler üzerinde durulmaktadır. Komisyon sonuç olarak da eğitim enstitülerinin Toplu Dersler Bölümü’nün kaldırılarak yerine Edebiyat ve Fen bölümlerinin kurulmasını önermektedir (MEB, 1949a: 6).

Bu rapor 1949 yılında toplanan Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında görüşülmüş ve raporda belirtilen öneri uygun görülerek eğitim enstitülerinde Toplu Dersler bölümlerinin kaldırılarak yerine iki yıl süreli Edebiyat Bölümü ve Fen

Bölümünün kurulmasına; Yabancı Dil, Müzik, Resim iş ve Beden Eğitimi bölümlerinin ise önceden olduğu gibi faaliyetlerini sürdürmesine karar verilmiştir. Bu karar aynı yıl uygulamaya geçirilerek 1949-1950 öğretim yılından itibaren Eğitim Enstitülerinin Fen ve Edebiyat bölümlerine öğrenci alınmaya başlanmıştır (MEB, 1949b).

Eğitim enstitülerinde Edebiyat ve Fen bölümlerinin açılmasından sonra bu bölümlerde okutulmaya başlanan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri Edebiyat Bölümü örneğinde aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 7. Eğitim Enstitülerinin Edebiyat Bölümlerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (1949)

Dersin Adı	Haftalık Ders Saati	
	1. Sınıf	2. Sınıf
Genel Öğretim Metodu	2	2
Eğitim Ruhbilimi	1	1
Ruh Sağlığı Bilgisi	-	1
Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi	1	-
Öğretmenlik Meslek Bilgisi Ders Saati Toplamı	4	4
Bölümde Okutulan Derslerin Genel Toplamı	32	32

Kaynak: MEB, 1991: 137.

Tablo 7’de de görüldüğü gibi eğitim enstitülerinde 1949 yılında faaliyete başlayan Edebiyat bölümlerinin ders çizelgesinde öğretmenlik meslek bilgisi dersleri kategorisinde dört farklı derse yer verilmiştir. Bu derslerden *Genel Öğretim Metoduna* her iki yarıyıldan 2’şer saat, *Eğitim Ruhbilimi* dersine her iki yılda 1’er saat, *Ruh Sağlığı Bilgisi* dersine ikinci sınıfta 1 saat, *Çocuk ve Gençlik Ruhbilimi* dersine ise birinci sınıfta 1 saat ayrılmıştır. Daha önce uygulanan Toplu Dersler Bölümü ders çizelgesinde yer alan *Öğretimde Ölçme Tekniği* ve *Eğitimbilim Tarihi* derslerine bu çizelgede yer verilmemiştir. Edebiyat Bölümünde okutulan öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki derslerin toplam saati 8 olup, genel program içindeki ağırlığı da yaklaşık % 12,5’tir.

Eğitim Enstitüleri Yönetmeliği’nde 1955 yılında gerçekleştirilen bir değişiklikle enstitülerde ihtiyaç halinde açılacak bölümlerin sayısı artırılarak Pedagoji, Edebiyat, Fen, Resim-iş, Beden Eğitimi, Müzik ve Yabancı Dil (Almanca, Fransızca ve İngilizce) olarak belirlenmiştir. Yönetmelikte ayrıca Pedagoji, Edebiyat, Fen ve Yabancı Dil bölümlerinin öğrenim süresi iki yıl, diğer bölümlerin ise üç yıl olarak belirlenmiştir (MEB, 1955: 171). Aynı yıl bazı bölümlerin ders çizelgelerinde de değişiklik gerçekleştirilmiştir. Edebiyat Bölümünde 1955-1956 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan ders çizelgesinde öğretmenlik meslek bilgisi kategorisine dâhil olan dersler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 8. Eğitim Enstitülerinin Edebiyat Bölümlerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (1955).

Dersin Adı	Haftalık Ders Saati	
	1. Sınıf	2. Sınıf
Eğitim Psikolojisi	3	2
Genel Öğretim Metodu	-	2
Değerlendirme	-	2
Öğretmenlik Meslek Bilgisi Ders Saati Toplamı	3	6
Bölümde Okutulan Derslerin Genel Toplamı	32	32

Kaynak: Altunya, 2006: 353.

Tablo 8’de de görüldüğü gibi bu düzenlemeyle Edebiyat Bölümünde *Eğitim Psikolojisi*, *Genel Öğretim Metodu*, *Değerlendirme* ve *Seminer ve Uygulama* derslerine yer verilmiştir. Bu çizelgede daha önce *Eğitim Ruhbilimi*, *Ruh Sağlığı Bilgisi* ve *Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi* derslerinin yerine birinci sınıfta 3, ikinci sınıfta 2 saat ayrılan *Eğitim Psikolojisi* dersine yer verilmiştir. *Genel Öğretim Metodu* dersinin süresi azaltılarak sadece ikinci sınıfta 2 saat ayrılmış ayrıca çizelgede daha önceki programlarda bulunmayan 2 saatlik *Değerlendirme* dersine de yer verilmiştir. Bu kategorideki derslerin saat toplamı 9 olup, programın geneli içindeki ağırlığı yaklaşık % 14,1 düzeyindedir.

1958 yılında eğitim enstitülerinin pedagoji bölümleri dışındaki tüm bölümlerinde okutulan meslek derslerinin müfredat programı hazırlanmıştır. Programda bu bölümlerde öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde üç derse yer verilmiştir. Bu dersler birinci sınıfta haftada 3, ikinci sınıfta ise 4 saat olarak okutulan *Eğitim Psikolojisi*, ikinci sınıfta haftada 2 saat okutulan *Genel Öğretim Bilgisi* ve ders saati ayrılmamakla birlikte alan bilgisi dersleri kapsamında verilmesi öngörülen *Özel Öğretim Metodu* dersleridir (MEB, 1958).

Bu derslerin içerikleri incelendiğinde *Eğitim Psikolojisi* dersinin “gelişim”, “öğrenme”, “ruh sağlığı bilgisi” ve “değerlendirme”; *Genel Öğretim Bilgisi* dersinin ise “giriş”, “öğretimin amaçları”, “öğretimin konusu”, “öğretim prensipleri ve metodu”, “öğretim yeri ve vasıtaları”, “öğretmen ve iyi öğretmende bulunması gerekli vasıflar” ve “idare işleri” bölümlerinden oluştuğu görülmektedir (MEB, 1958: 15).

Müfredat programında ayrı ders saati ayrılmayan *Özel Öğretim Metodu* dersiyile ilgili olarak branş öğretmenlerinin kendi ders saatleri içerisinde dersin özel öğretim metotlarını öğretmek üzere uygulamalar yaptırılmaları istenmektedir. Branş öğretmenlerinin bu ders kapsamında kendi branşlarının öğretim metotlarıyla ilgili yayınları takip etmeleri, bu

yayımları sınıf kitaplıklarında bulundurarak öğretmen adaylarının yararlanmalarını sağlamaları, derslerde ortaokul programı içerisinde ilgili branşın amaçları, açıklamaları ve konularını incelemeleri ve derslerde kullanılması gereken araç ve gereçleri tanıtmalarının gereği üzerinde de durulmaktadır (MEB, 1958: 15-16).

Müfredat programında eğitim enstitülerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının yapacakları öğretmenlik uygulamalarıyla ilgili kapsamlı açıklamalara da yer verilmiştir. Burada yer alan açıklamalara göre uygulamalar birinci sınıftan (üç yıllık bölümlerde ikinci sınıf) başlatılmakta ve her dersin öğretmeni ve varsa uygulama öğretmenlerinin nezaretinde yürütülmektedir. Uygulama kapsamında her yarıyılıda yapılacak çalışmaların ayrıntılı planına da yer verilmiştir. Bu plana göre öğretmenlik uygulaması kapsamında ilk yarıyılıda ilkökullerle ziyaretleri ile ortaokulların öğretim programları ve ders kitapları incelenir. Birinci sınıfın ikinci yarıyılında öğretim programı ve ders kitaplarının incelenmesi tamamlanır, örnek ders planları hazırlanır, derslerde kullanılacak ders araçlarının sağlanmasının yolları araştırılır, örnek ders sunumları yaptırılır. İkinci sınıfın ilk yarıyılında ise şehirde bulunan orta dereceli okullarda öğretmenleri nezaretinde üç haftalık bir uygulama çalışması gerçekleştirilir (MEB, 1958: 16).

1961 yılında Eğitim Enstitülerinin Yabancı Dil bölümlerinin öğrenim süresi üç yıla çıkarılınca, bu bölümlerin ders çizelgeleri de üç yıllık öğrenim süresine göre yeniden düzenlenerek 1962-1963 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır (MEB, 1962). Bu düzenlemeden sonra eğitim enstitülerinin Yabancı Dil bölümlerinde okutulmaya başlanan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 9. Eğitim Enstitülerinin (Üç Yıllık) Yabancı Dil Bölümlerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (1962)

Dersin Adı	Haftalık Ders Saati		
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Eğitim Psikolojisi	3	2	
Genel Öğretim Metodu		2	
Özel Öğretim Metodu			
Meslek Bilgisi Dersleri Toplamı	3	4	-
Toplam Ders Saati Miktarı	32	32	32

Kaynak: MEB, 1962

Tablo 9'da da görüldüğü gibi eğitim enstitülerinin öğrenim süresi üç yıla çıkarılan Yabancı Dil bölümlerinin ders çizelgesinde öğretmenlik meslek bilgisi dersleri kategorisinde üç derse yer verilmiştir. Bu derslerden *Eğitim Psikolojisi* dersine birinci sınıfta haftada 3, ikinci sınıfta 2 saat; *Genel Öğretim Metodu* dersine ikinci sınıfta haftada 2 saat ayrılmıştır. *Özel Öğretim Metodu* dersine ise bağımsız ders saati ayrılmamıştır. Bu derslere ayrılan toplam ders saati miktarı 7 olup; bu miktarın üç yıllık toplam ders saati içindeki oranı yaklaşık % 7,3'tür. Programda bağımsız ders saati ayrılmayan *Özel Öğretim Metodu ve Uygulama* dersinin her sınıf düzeyinde 26 ders saati ayrılan Yabancı Dil dersi içerisinde verileceği belirtilmektedir (MEB, 1962: 255).

2.2.3. Eğitim Enstitülerinde 1966 Yılı Düzenlemesi ve Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri

Eğitim enstitülerinde 1949 yılında Toplu Dersler Bölümünün kaldırılarak yerine Fen ve Edebiyat bölümlerinin açılması ilk zamanlarda olumlu ve yeterli bulunmuşsa da bir süre sonra bu uygulamanın da ihtiyaca cevap veremediği anlaşılmıştır. Zira asıl amacı Edebiyat ve Türkçe öğretmeni yetiştirmek olan Edebiyat Bölümü'ne aynı zamanda Tarih ve Coğrafya öğretmeni yetiştirme misyonunun da yüklenmiş olması bu bölümün müfredatını aşırı yoğun hale getirmiştir. Aynı durum hem Fen Bilgisi hem de Matematik öğretmeni yetiştirme misyonunu üstlenen Fen Bölümü için de geçerliydi. Bu durumun giderek daha fazla eleştirilmeye başlanması üzerine MEB 1966 yılında bir yönetmelik değişikliği ile eğitim enstitülerinin bölüm yapılanmasını yeniden düzenlemiştir. Bu düzenlemeyle Edebiyat Bölümü kaldırılarak yerine Türkçe Bölümü ve Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi) Bölümü kurulurken, Fen Bölümü de Fen ve Tabiat Bilgisi ve Matematik olmak üzere iki ayrı bölüm haline getirilmiştir. Yeni kurulan bu bölümlerin öğrenim süreleri de iki yıl olarak belirlenmiştir. MEB aynı yıl bu bölümler için yeni haftalık ders dağıtım çizelgeleri hazırlamıştır (MEB, 1966).

Bu bölümlerin ders çizelgelerinde yer verilen öğretmenlik meslek bilgisi dersleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo. 10. Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik ve Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümlerinin Ders Dağıtım Çizelgelerine Yer Verilen Meslek Bilgisi Dersleri (1966)

	Türkçe Bölümü		Sosyal Bilgiler Bölümü		Matematik Bölümü		Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü	
	1. sınıf	2. sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf
Eğitim Psikolojisi	4		4		4		4	
Değerlendirme		1 ½		1 ½		1 ½		1 1/2
Eğitim Sosyolojisi		1 ½		1 ½		1 ½		1 1/2
Öğretim Bilgisi		2		2		2		2
Meslek Bilgisi Dersleri Toplam	4	5	4	5	4	5	4	5
Toplam Ders Saati Miktarı	32	32	32	32	32	32	32	32

Kaynak: MEB, 1966

Tablo 10'da da görüldüğü gibi eğitim enstitülerinin Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik ve Fen ve Tabiat Bilgisi bölümlerinin ders çizelgelerinde dört farklı öğretmenlik meslek bilgisi dersine yer verilmiştir. Bu dersler tüm bölümlerde ilk yıl haftada 4 saat okutulan *Eğitim Psikolojisi* dersi, ikinci sınıfta haftada 1,5 saat okutulan *Değerlendirme* ve *Eğitim Sosyolojisi* dersi ile iki saat okutulan *Öğretim Bilgisi* dersidir. Bu düzenlemeyle eğitim enstitüsü programlarında ilk defa *Eğitim Sosyolojisi* isimli bir derse yer verilmiştir. Bu bölümlerde iki yılda okutulan bu derslerin toplam ders saati miktarı 9 olup, bu miktarın genel program içindeki ağırlığı yaklaşık % 14 düzeyindedir.

1967 yılında toplanan VII. Milli Eğitim Şûrasında eğitim enstitülerinin tüm bölümlerinde öğrenim süresinin üç yıla çıkarılması kararının alınması üzerine MEB ilgili yönetmeliği değiştirerek bu kararı uygulamaya geçirmiştir (MEB, 1967: 363). Bu düzenlemenin ardından öğrenim süresi üç yıla çıkarılan Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi ile Eğitim Bölümleri için 1967-1968 öğretim yılından itibaren geçerli olacak yeni ders dağıtım çizelgeleri ve müfredat programları hazırlanmıştır (MEB, 1968a:1-2; MEB, 1968b: 292; 1968c).

Bu düzenlemeye göre öğrenim süresi üç yıla çıkarılan söz konusu bölümlerde okutulmaya başlanan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 11. Öğrenim Süresi Üç Yıla Çıkarılan Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik ve Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümlerinde Okutulan Meslek Dersleri (1967)

Meslek Dersi Adı	Haftalık Ders Saati		
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Eğitim Psikolojisi	3		
Ruh Sağlığı ve Rehberlik		2	
Ölçme ve Değerlendirme			2
Eğitim Sosyolojisi		2	
Genel Öğretim Bilgisi			2
Meslek Bilgisi Ders Saatleri Toplamı	3	4	4
Toplam Ders Saati Toplamı	32	32	32

Kaynak, Tebliğler Dergisi 1968b, 1968c

Tablo 11'de de görüldüğü gibi eğitim enstitülerinin öğretim süresi üç yıla çıkarılan Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik ve Fen ve Tabiat Bilgisi bölümlerinde 1967-1968 öğretim yılından itibaren öğretmenlik meslek dersleri kategorisinde beş farklı ders okutulmaya başlanmıştır. Bu bölümlerin ders çizelgelerinde birinci sınıfta *Eğitim Psikolojisi* (3 saat), ikinci sınıfta *Ruh Sağlığı ve Rehberlik* ile *Eğitim Sosyolojisi* (2'şer saat), üçüncü sınıfta ise *Genel Öğretim Bilgisi* (2 saat) derslerine yer verilmiş olup, bu derslere ayrılan toplam ders saati miktarı 11'dir. Öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin bu bölümlerde üç yılda okutulan toplam ders saati içindeki ağırlığı ise yaklaşık % 11,5 düzeyindedir. Bu düzenlemeyle eğitim enstitülerinin ders çizelgelerinde *Ruh Sağlığı ve Rehberlik* isimli bir derse ilk defa yer verilmiştir. Bu programda ayrıca alan dersleri içerisinde 3 saatlik *Özel Öğretim Metodu ve Uygulama* isimli bir derse de yer verilmiştir. Programda Sosyal Bilgiler Bölümü özelinde bu dersin Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Eğitimi okutan öğretmenlerce paylaşılabilmesi gibi tek bir öğretmen tarafından da okutulabileceği belirtilmiştir (MEB, 1968b: 299). Müfredat programında diğer dersler gibi öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin de ayrı başlıklar altında amaçlarına ve ders içeriklerine yer verilmiştir.

2.2.4. Eğitim Enstitülerinin Yüksek Öğretmen Okuluna Dönüştürülmesi ve Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri

Eğitim enstitülerinin üç yıl olan öğrenim süreleri Milli Eğitim Bakanlığı 18 Ekim 1978 tarih ve 31305 sayılı onayla 1978-1979 öğretim yılından itibaren dört yıla çıkarılmıştır. MEB ayrıca yeni yönetmelik ve müfredat programları hazırlanmaya kadar uygulanmak üzere bu okulların birinci sınıflarında uygulanacak geçici ders çizelgelerini de hazırlayarak yayınlamıştır. Bu çizelgelerde dört yıllık eğitim enstitülerinin birinci sınıflarında öğretmenlik meslek bilgisi dersi olarak birer dönem okutulacak *Eğitime Giriş* (2 saat) ve *Eğitim Sosyolojisi* (3 saat) derslerinin yanı sıra Fen Bölümünde *Eğitim Yöntemleri* (3 saat), Matematik Bölümünde ise *Öğretim Yöntemleri* (2 saat) isimli derslere yer verilmiştir (MEB, 1979: 205-107).

1980 yılında dört yıllık eğitim enstitülerine yüksek öğretmen okulu adı verilmiş ve aynı yıl bu okulların tüm bölümlerinin geçici haftalık ders çizelgeleri; 1981 yılında ise Yüksek Öğretmen Okulları Yönetmeliği ile müfredat programları hazırlanarak yayınlanmıştır. Yönetmelikte bu okullar, "temel eğitim ikinci kademesi ile ortaöğretim kurumlarına öğretmen ve rehber-uzman ile temel eğitim I. kademesine ilköğretim müfettişi yetiştiren, öğrencilerine eğitim ve öğretimde bilimsel araştırma yapma imkânı sağlayan lisans düzeyinde öğretim yapan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı dört yıllık yükseköğretim kurumu" (MEB, 1981a: 5) olarak tarif edilmiştir. Sömestr ve kredi sisteminin uygulandığı yüksek öğretmen okullarının bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı, Eğitim, Tarih-Coğrafya, Coğrafya-Tarih, Matematik-Fizik, Fizik-Matematik, Fizik-Kimya, Kimya-Fizik, Kimya-Biyoloji, Biyoloji-Kimya,

İngilizce, Fransızca, Almanca, Resim-İş, Müzik ve Beden Eğitimi olmak üzere toplam 16 bölüm bulunmaktaydı (MEB, 1981a: 27).

1980 yılında hazırlanan Yüksek Öğretmen Okulları Geçici Çerçeve Programlara göre bu okulların tüm bölümlerinde ortak dersler olarak okutulan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 12. Yüksek Öğretmen Okullarında Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri (Tarih-Coğrafya Bölümü) (1980)

	1. SINIF		2. SINIF		3. SINIF		4. SINIF	
	1. YY	2. YY	1. YY	2. YY	1. YY	2. YY	1. YY	2. YY
Eğitime Giriş	2							
Araştırma	3							
Eğitim Psikolojisi			3					
Rehberlik				2				
Eğitim Sosyolojisi					2			
Düşünce Tarihi					3			
Eğitim Programı ve Yöntemler						3		
Ölçme ve Değerlendirme							3	
Tarih-Coğrafya Öğretimi							4	
Eğitim Yönetimi								2
Uygulama (1 ay)								
Öğretmenlik Meslek Bilgisi Saat Toplamı	5	0	3	2	5	3	7	2
Yarıyillarda Okutulan Toplam Ders Saati	20	18	23	20	21	25	21	20

Kaynak: MEB, 1980.

Tabloda 12’de de görüldüğü gibi 1980 yılında kabul edilen geçici ders dağıtım çizelgelerine göre yüksek öğretmen okullarının tüm bölümlerinde öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde *Eğitime Giriş*, *Araştırma*, *Eğitim Psikolojisi*, *Rehberlik*, *Eğitim Sosyolojisi*, *Düşünce Tarihi*, *Eğitim Programı ve Yöntemler*, *Ölçme ve Değerlendirme*, *Eğitim Yönetimi* ve *Özel Öğretim Yöntemleri* dersleri birer yarıyıl okutulmaktadır. *Özel Öğretim Yöntemleri* dersine okutulduğu bölümün ismiyle yer verilmekte olup, tabloda Tarih-Coğrafya Bölümünün ders çizelgesi esas alındığından dersin ismi Tarih-Coğrafya Öğretimi olarak gösterilmiştir. Öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin okutuldukları yıl ve dönemler sabit olmayıp, bölümlere göre değişiklik göstermektedir. Yine tüm bölümlerde 1 aylık uygulama dersi de yer almaktadır.

Örnek olarak ele alınan Tarih-Coğrafya Bölümünde sekiz yarıyıldan okutulan toplam 168 saatlik dersin 27 saati öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki derslerden oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin genel program içindeki ağırlığı yaklaşık % 16,1’dir. Bu oran farklı bölümlerde okutulan toplam ders saati miktarına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (MEB, 1980).

1981 yılında Yüksek Öğretmen Okullarının müfredat programları hazırlanarak yayınlanmıştır (MEB, 1981b). Bu programla ilk kez *Eğitim Yönetimi*, *Araştırma* ve *Düşünce Tarihi* adlı dersler öğretmenlik meslek bilgisi dersleri kategorisinde okutulmaya başlanmış, *Genel Öğretim Bilgisi* dersinin yerini de *Eğitim Programları ve Yöntemler* dersi almıştır. Bu program öğretmen yetiştiren okulların Eğitim Bölümleri dışındaki bölümlerinde uygulanan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri açısından en zengin program olma özelliği taşımaktadır. (MEB, 1981b; Binbaşıoğlu, 1995: 417).

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak ortaokul ve liselere on altı farklı bölümde öğretmen yetiştiren yüksek öğretmen okulları 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve 20 Temmuz 1982 tarih ve 41 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında KHK ile eğitim fakültelerine dönüştürülerek üniversite çatısı altına alınmıştır. Bu düzenlemeyle aynı zamanda o zamana kadar Milli Eğitim Bakanlığı’nın görevleri arasında görülen öğretmen yetiştirme görev ve sorumluluğu da Yükseköğretim Kurulu’na (YÖK) devredilmiştir.

3. TARTIŞMA VE SONUÇ

Cumhuriyet Dönemi’nde ortaokul öğretmeni yetiştirme konusu ilk defa 23 Mart 1926 tarihinde çıkarılan 789 sayılı Maarif Teşkilatı’na dair Kanunda yer almış; kanunda ortaokullara, ilköğretmen ve köy öğretmen okullarına öğretmen, ilköğretim müfettişi ve öğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına müdür yetiştirmek üzere bir orta muallim mektebi açılması öngörülmüştür. Bu kanunda öngörülen okul Konya’da açılarak 1926-1927 öğretim yılında eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Bu okul daha sonra 25 Ekim 1927’de Ankara’ya nakledilmiş, burada Pedagoji Bölümünün açılmasıyla ismi Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü’ne dönüştürülmüş ve zamanla bölüm sayıları artırılarak ortaokullarda ihtiyaç duyulan tüm branşlarda öğretmen yetiştirebilecek bir yapıya kavuşturulmuştur. Cumhuriyet Dönemi’nde açılan bu ilk ortaokul öğretmeni yetiştiren okulun 1931 yılı ders çizelgesinde *Terbiye*, *Mantık ve Metodoloji*, *Umumi Tedris Usulleri*, *Hususi Tedris Usulleri* ve *Tatbikat* isimli beş adet öğretmenlik meslek bilgisi dersine yer verilmiştir. Bu derslere ayrılan haftalık 15 saatlik sürenin program içindeki ağırlığı yaklaşık % 18,1 düzeyindedir. Bu okulun 1941 yılında yayınlanan müfredat programında

öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde sadece *Pedagoji ve Umumi Öğretim Usulü*, *Hususi Öğretim Usulü* ve *Ders Tatbikatı* ve *Ders Kitapları Üzerinde Çalışmalar* isimli derslere yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu derslerin toplam ders saati miktarı 5, program içindeki genel ağırlığı ise yaklaşık % 8'dir. Bu programda sadece birinci sınıfta haftada 1 saat ayrılan *Pedagoji ve Umumi Öğretim Usulü* dersinin içeriğinin aşırı yoğun olduğu dikkat çekmektedir. Bu programda öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin oranının azaltılmasında devam etmekte olan İkinci Dünya Savaşı nedeniyle programın her iki yılına da haftada 2 saati teorik, 2 saati de pratik olmak üzere 4 saatlik *Askerlik* dersine yer verilmiş olmasının etkisi olduğu düşünülebilir.

1940'lı yılların başlarından itibaren ülkede her geçen gün artan ortaokul ihtiyacını karşılamaya yönelik arayışlar artmıştır. Ortaokulların yaygınlaştırılmasının yol açacağı öğretmen ihtiyacına çözüm olmak üzere yeni bir tip öğretmen yetiştirme kurumu olarak eğitim enstitülerinin açılması düşünülmüştür. Bu çerçevede başta Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü olmak üzere mevcut öğretmen okullarının bir kısmı eğitim enstitüsüne dönüştürülmüştür. Eğitim enstitülerine tarihsel süreç içerisinde yenileri eklenmiş ve 1978 yılına gelindiğinde sayıları 18'e ulaşmıştır.

1946-1947 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nün uyguladığı ilk ders çizelgesinde öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin sayıca artırılmış, özellikle de *Ruhbilim* (Psikoloji) ile ilgili derslere ağırlık verilmiştir. Programda bu kategoride *Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi*, *Eğitim Ruhbilimi* ve *Ruh Sağlığı Bilgisi*, *Eğitim ve Pedagoji Tarihi*, *Genel Öğretim Metodu* ve *Meslek Dersi Semineri* isimli dersler yer almaktadır. Bu derslere ayrılan haftalık toplam 13 ders saatinin program içindeki genel ağırlığı % 16,7 düzeyindedir. Eğitim enstitülerinde ortaokulların beceri gerektiren dersleri ile yabancı dil dersi dışındaki tüm derslerini okutacak toplu dersler öğretmenlerini yetiştirmek üzere açılan Toplu Dersler Bölümünün 1948 yılında uygulanana ilk ders çizelgesinde Ruhbilimi ile ilgili dersler yerlerini korurken, *Eğitim ve Pedagoji Tarihi* isimli dersin ismi *Eğitimbilim Tarihi*, *Genel Öğretim Metodu* isimli dersin ismi ise *Öğretim Metodu* olarak değiştirilmiştir. Çizelgede ayrıca önceki programda yer alan *Meslek Dersleri Semineri* dersi kaldırılarak daha önce okutulmayan *Öğretimde Ölçme Tekniği* isimli bir derse yer verilmiştir. Bu ders çizelgesinde öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ayrılan haftalık 11 saatin programın geneli içindeki ağırlığı % 18,3'tür. Eğitim enstitülerinin Toplu Dersler Bölümünde uygulanan ders çizelgelerinde ilk defa eğitim psikolojisi ile ilgili derslerin oldukça ağırlıklı yer tutması Türkiye'de öğretmen yetiştirmede o zamana kadar uygulanan "pedagoji" anlayışının yerini "eğitim psikolojisi" anlayışına bırakması olarak değerlendirilebilir. Bu tarihten sonra bu okulların programlarına "gelişim", "öğrenme" ve "ruh sağlığı" gibi kavramlar girmeye başlamıştır (Altunya, 2006). Bu çizelgede ilk defa ölçme ve değerlendirme ile ilgili bağımsız bir ders olarak *Öğretimde Ölçme Tekniği* isimli bir derse yer verilmesi de dikkate değerdir.

Eğitim enstitülerinin Toplu Dersler Bölümü, müfredatının aşırı yoğun olması nedeniyle 1949 yılında kaldırılmış ve yerine "Edebiyat" ve "Fen" olmak üzere iki bölüm kurulmuştur. Diğer bölümler ise önceden olduğu gibi faaliyetlerine devam etmiştir. Yeni kurulan bu bölümlerin 1949 yılında uygulanmaya başlanan ilk haftalık ders çizelgelerinde öğretmenlik meslek bilgisi dersleri olarak *Genel Öğretim Metodu*, *Eğitim Ruhbilimi* ve *Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi* derslerine yer verilmiştir. Dolayısıyla *Ruh Sağlığı Bilgisi*, *Eğitimbilim Tarihi* ve *Öğretimde Ölçme Tekniği* dersleri müfredattan çıkarılmıştır. Bu çizelgede öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ayrılan haftalık 8 ders saatinin programın geneli içindeki ağırlığı %12,5 düzeyindedir. MEB Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 1955 yılında onaylanarak yürürlüğe giren programda *Eğitim Ruhbilimi* dersi *Eğitim Psikolojisine* dönüştürülerek haftalık ders saati 1 saat artırılmış, buna karşılık *Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi* dersi programdan çıkarılmıştır. Programa *Değerlendirme* isimli bir ders eklenmiş ayrıca eğitim enstitülerinin kurulmasından itibaren haftada 4 (2+2) saat ayrılan *Genel Öğretim Metodu* dersinin haftalık ders saati 2'ye düşürülmüştür. Bu programda öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ayrılan haftalık 9 saatin program içindeki genel ağırlığı % 14,1'dir.

1961 yılında eğitim enstitülerinin Yabancı Dil bölümlerinin öğrenim süresi üç yıla çıkarılmış ve bu bölümler için üç yıllık ders çizelgeleri hazırlanmıştır. Bu çizelgelerde daha önceki programlarda yer verilen *Eğitim Psikolojisi* ve *Genel Öğretim Metodu* dersi olduğu gibi korunurken, *Değerlendirme* dersi çıkarılmıştır. Çizelgede ayrıca haftalık ders saati ayrılmamakla birlikte *Özel Öğretim Metodu* isimli bir derse de yer verilmiştir. Bu çizelgede öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ayrılan haftalık 7 ders saatinin program genelindeki ağırlığı yaklaşık % 7,3 gibi düşük bir düzeydedir.

1966 yılında eğitim enstitülerinin bölüm yapılanması yeniden düzenlenmiş, bu çerçevede Edebiyat Bölümü yerine "Türkçe" ve "Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya Yurttaşlık Bilgisi)"; Fen Bölümü yerine ise "Fen ve Tabiat Bilgisi" ve "Matematik" bölümleri oluşturulmuştur. Aynı yıl bu yeni bölüm yapılanmasına uygun olarak hazırlanan ders çizelgelerinde öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde *Eğitim Psikolojisi*, *Değerlendirme*, *Eğitim Sosyolojisi* ve *Öğretim Bilgisi* derslerine yer verilmiştir. Bu programda *Eğitim Psikolojisi* dersinin saat miktarı önceki programa oranla 1 saat azaltılarak 4 saate düşürülmüş, öte yandan ilk defa öğretmenlik meslek bilgisi dersleri içerisinde *Eğitim Sosyolojisi* isimli bir derse yer verilmiştir.

VII. Milli Eğitim Şûrasında alınan karar doğrultusunda eğitim enstitülerinin iki yıl süreli Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi ve Eğitim bölümlerinin öğrenim süresi 1967-1968 öğretim yılından itibaren üç yıla çıkarılmıştır. Bu gelişmenin ardından MEB bu bölümler için üç yıllık programlar hazırlamıştır. Bu programlarda öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde *Eğitim Psikolojisi*, *Ruh Sağlığı ve Rehberlik*, *Ölçme ve Değerlendirme*, *Eğitim Sosyolojisi* ve *Genel Öğretim Bilgisi* derslerine yer verilmiştir. Bu derslere toplam 11 saat ayrılmış olup, bu miktarın program geneli içindeki ağırlığı yaklaşık % 11,5'tir. Bu programda *Eğitim Psikolojisi* dersinin haftalık saat miktarı 4'ten 3'e düşürülmüş ve daha sonraki programlarda Rehberlik dersi halini alacak olan *Ruh Sağlığı ve Rehberlik* isimli bir derse yer verilmiştir.

1978-1979 öğretim yılından itibaren üç yıllık eğitim enstitülerinin öğrenim süresi dört yıla çıkarılmış, 1980 yılında ise şartları uygun bulunan on eğitim enstitüsü yüksek öğretmen okuluna dönüştürülmüştür. Bu okullar için 1980 yılında hazırlanan ders çizelgelerinde öğretim süresinin dört yıla çıkmasının da etkisiyle öğretmenlik meslek bilgisi dersleri çeşit ve toplam ders saati bakımından artırılmıştır. Buna göre bu kategoride *Eğitime Giriş*, *Araştırma*, *Eğitim Psikolojisi*, *Rehberlik*, *Eğitim Sosyolojisi*, *Düşünce tarihi*, *Eğitim Programları ve Yöntemler*, *Ölçme ve Değerlendirme*, (Tarih-Coğrafya) *Öğretimi*, *Eğitim Yönetimi ve Uygulama* (1 ay) olmak üzere 11 derse yer verilmiştir. Bu derslere toplam 27 saat ayrılmış olup, bu miktarın genel program içindeki ağırlığı yaklaşık % 16,1'dir. Bu programda meslek bilgisi dersleri kategorisine ilk defa *Eğitime Giriş*, *Araştırma*, *Düşünce Tarihi*, *Eğitim Programı ve Yöntemler* ve *Eğitim Yönetimi* dersleri girmiştir. Programda, bir önceki programdaki (1967) *Ruh Sağlığı ve Rehberlik* dersi *Rehberlik* dersine dönüştürülmüş, ayrıca ilgili bölümün özel öğretim yöntemleriyle ilgili 4 saatlik bir derse yer verilmiştir.

Eğitim yüksekokulları 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve 20 Temmuz 1982 tarih ve 41 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında KHK ile Eğitim Fakültelerine dönüştürülerek üniversitelere bağlanmıştır.

KAYNAKÇA

1. Altunya, N. (2006) Gazi Eğitim Enstitüsü Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926 -1980), Gazi Üniversitesi Hasan Ali Yücel Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını, Ankara.
2. Altunya, N. (2009). "Mustafa Necati Döneminde Öğretmen Yetiştirme", Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri, 2-3 Ocak 2009, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, 189-201, İzmir.
3. Ayas, N. (1948). Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi. Kuruluşlar ve Tarihçeler, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
4. Binbaşoğlu, C. (1995). Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
5. Bursalıoğlu, Z. (1999). Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, Pegem Yayınevi, Ankara.
6. Çilenti, K. (1983). "Eğitim Fakülteleri İçin Bir Eğitim Teknolojisi Merkezi Modeli", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 16 (1), 207-216.
7. Duman, T. (1988). "Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
8. Ergün, M. (1987). "Türkiye'de Öğretmen yetiştirme Çalışmalarının Gelişmesi", H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı 2, 10-18.
9. Gellner, E. (2008). Uluslar ve Ulusçuluk, Çev. Büşra Ersanlı, Günay Göksu Özdoğan, Hil Yayınevi, İstanbul.
10. Gülşen, C. & Gökyer, N. (2015). Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Anı Yayıncılık, Ankara.
11. Kavcar, C. (1999). "Nitelikli Öğretmen Sorunu", Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel sayı, 11, 1-13.
12. Küçükahmet, L. (2007). "2006-2007 Öğretim Yılında Uygulanmaya Başlanan Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarının Değerlendirilmesi". Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(2), 203-218.
13. Maarif Vekâleti (1931). Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, Teşkilat ve Programlar, Ankara
14. Maarif Vekilliği (1941). Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Müfredat Programı, Maarif Matbaası, Ankara.
15. MEB (1947a). "Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği", Tebliğler Dergisi, 423 (3 Mart 1947), 173-180.

16. MEB (1947b). “Eğitim Enstitülerinin Beden Eğitimi, Resim-İş, Yabancı Dil Şubelerine Konan Meslek Dersleri Hakkında Karar”, *Tebliğler Dergisi*, 464 (15 Aralık1947), 217-218.
17. MEB (1948). “Eğitim Enstitüleri Arası Toplantısında Hazırlanan Müfredat Programlarının Kabulü Hakkında Karar”, *Tebliğler Dergisi*, 483 (26 Nisan 1948), 313-314.
18. MEB (1949a). *Orta Öğretime Öğretmen Yetiştirme Teşkilatının Geliştirilmesi Hakkında Proje*, Ankara.
19. MEB (1949b). “Eğitim Enstitülerinin Edebiyat, Fen ve Yabancı Diller Bölümlerine Öğrenci Kabulüne Dair Genelge”, *Tebliğler Dergisi*, 558 (3 Ekim 1949), 1.
20. MEB (1955). “Eğitim Enstitüsü Yönetmeliğinin Yeniden ve Tadilen Hazırlanan Şekli Hakkında Karar”, *Tebliğler Dergisi*, 875 (31 Ekim 1955), 171-179.
21. MEB (1958). “Eğitim Enstitülerinin Beden Eğitimi, Fransızca, İngilizce, Almanca Şubeleri ile Bütün Şubelerin Meslek Dersleri Programları Hakkında Karar”, *Tebliğler Dergisi*, 994 (10 Şubat 1958), 11-30.
22. MEB (1962). “Eğitim Enstitülerinin Yabancı Dil Bölümleri Ders Dağılım Cetvelleri”, *Tebliğler Dergisi*, 1231 (26 Kasım 1962), 255-262.
23. MEB (1966). “Eğitim Enstitülerinin Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgileri Bölümlerine Ait Ders Dağılım Çizelgeleri Hakkında Karar”, *Tebliğler Dergisi*, 1422, (3 Ekim 1966), 237-238.
24. MEB (1967). “Eğitim Enstitüleri Yönetmeliğinin 2. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Karar”, *Tebliğler Dergisi*, 1474 (16 Ekim 1967), 363.
25. MEB (1968a). “Rejime Göre Ayarlanmış Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgileri ile Eğitim Bölümlerinin Birinci Sınıflarında Uygulanacak Haftalık Ders Cetvelleri Hakkında”, *Tebliğler Dergisi*, 1484, (15 Ocak 1968), 1-2.
26. MEB (1968b). “Sosyal Bilgiler Bölümü Haftalık Ders Dağılım Cetveli”, *Tebliğler Dergisi*, 1509 (1 Temmuz 1968), 299-306.
27. MEB, (1968c). “Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bölümlerinde Meslek Dersleri Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi”, *Tebliğler Dergisi*, 1512 (22 Temmuz 1968), 358-362.
28. MEB (1979). “Dört Yıllık Eğitim Enstitüleri Ders Dağılım Çizelgeleri Hakkında”, *Tebliğler Dergisi*, 2022, 205-207.
29. MEB (1980). “Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih-Coğrafya, Coğrafya-tarih, Matematik, Biyoloji, Kimya, Fizik-matematik, Fizik-Kimya, Kimya-Biyoloji, Kimya-Fizik, İngilizce, Fransızca, Almanca, Eğitim, Resim, Müzik ve Beden Eğitimi Bölümlerine Ait Geçici Haftalık Ders Dağılım Çizelgeleri İle Bazı Bölümlere Ait Geçici Çerçeve Programlar”, *Milli Eğitim Basımevi*, Ankara.
30. MEB (1981a). *Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği*, *Milli Eğitim Basımevi*, Ankara.
31. MEB (1981b). *Yüksek Öğretmen Okulları Programları*, *Milli Eğitim Basımevi*, Ankara.
32. MEB (1991). *Dördüncü Milli Eğitim Şûrası, Çalışma Programı, Komisyon Raporları*,
33. *Konuşmalar*, *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları*, İstanbul.
34. Öztürk, C. (1996). *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara.
35. Öztürk, C. (2005). *Türkiye’de Dünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*, *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları*, İstanbul.
36. *Resmi Gazete* (1973). “*Milli Eğitim Temel Kanunu*”, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf> adresinden erişilmiştir. (Erişim /arihi: 11.9.2022).
37. Sallan Gül, S. (2008). “1920’lerde Eğitimin Toplumsal Yapıda Dönüştürücü Rolü ve Mustafa Necati”, *Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri*, 2-3 Ocak 2009, *Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği*, 336-341, İzmir.
38. Seferoğlu, S. S. (2004). “Öğretmen Yeterlilikleri ve Mesleki Gelişim”, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
39. Sirer, R. Ş. (1946). “Ortaokul Meselemiz”, *Eğitim Enstitüleri Kurulurken*, 12-19. *Milli Eğitim Basımevi*, Ankara.

40. TBMM (1926). “Maarif Teşkilatına Dair Kanun”, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400789.pdf adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 11.9.2022).
41. Turan, R. (2021). “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmede Uygulanan Pedagojik Formasyon Programları Üzerine Bir İnceleme (1979-2021)”, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(47), 2572-2587.
42. Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
43. YÖK, (2007). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)*, Yükseköğretim Kurulu Yayını, Ankara.
44. Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de Orta Öğretim*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.